

Schrijven of typen?

Op bijna alle scholen hebben de kinderen inmiddels de beschikking over computers. Betekent dit dat we types moeten gaan geven in plaats van schrijfles? Juf & Meester ging op onderzoek uit en sprak met handschriftdeskundigen en leerkrachten.

Verschuiving van schrijven naar typen

Exacte cijfers over de verhouding tussen schrijven en typen zijn niet bekend, maar dat er een verschuiving gaande is, is duidelijk. Het Platform voor Handschriftontwikkeling vindt types op school een prima zaak, maar niet eerder dan in groep 6. Dick Schermer: 'We moeten technologische ontwikkelingen zeker niet uit de weg gaan, maar alles op zijn tijd. Eerst is het van belang de schrijfvaardigheid van kinderen te automatiseren. Daarna zijn ze eraan toe om blind te leren typen. Dat is een voorwaarde om vervolgens geleidelijk meer gebruik te maken van digitale tools. Wij moeten de baas over de digitalisering blijven, niet andersom!'

Waarom nog met de hand schrijven?

Volgens het Platform Handschriftontwikkeling is schrijven een unieke vaardigheid. 'Schrijven is een activiteit waarbij veel verschillende processen in de

hersenen samenwerken,' vertelt Aartje Schoemaker van het Platform. 'Denk maar aan de motoriek, de oog-handcoördinatie en de koppeling tussen klank en teken. Dit zorgt ervoor dat er, veel meer dan bij andere activiteiten, nieuwe neurale verbindingen worden aangelegd. Hierdoor wordt bijvoorbeeld het ruimtelijk inzicht en het visueel onderscheidingsvermogen gestimuleerd.' Haar collega Dick Schermer vult aan dat onderzoek uitwijst dat kinderen die met de hand schrijven, meer woorden en meer ideeën naar voren brengen dan kinderen die typen. Bovendien blijkt dat schrijven ervoor zorgt dat kinderen letters beter en sneller herkennen. Het heeft dus een positief effect op het leesonderwijs.

Schrijfonderwijs heel vanzelfsprekend

Op basisschool de Bloemaert in Tilburg staat het leren schrijven niet ter discussie. In groep 3 leren de kinderen alle letters schrijven. Dagelijks wordt hieraan een half uur besteed. Daarna krijgen ze nog twee keer per week schrijfles om te leren hoe ze de letters met elkaar moeten verbinden in lopend schrift. In de hogere groepen neemt de frequentie van de schrijflessen langzaam maar zeker af, maar tot en met groep 8 blijft het schrijven op het programma staan. Mary Peters, intern begeleider van groep 1 tot en met 4: 'We willen het methodisch schrift zo lang mogelijk vasthouden om de leesbaarheid te stimuleren.' Ilse Berends, leerkracht van groep 3 vult aan: 'Ook op de middelbare

Beoordeling: zeer slecht leesbaar

Beoordeling: matig leesbaar

Beoordeling: goed leesbaar.

In een onderzoek van PPOON naar handschriftkwaliteit zijn de handschriften van leerlingen uit de jaargroepen 5 en 8 door leerkrachten beoordeeld op leesbaarheid en verzorging.

school – en zelfs in het beroepsonderwijs en op de universiteit – blijft schrijven belangrijk: de meeste toetsen worden nog steeds schriftelijk afgenomen.' Types organiseren vanuit de school is niet aan de orde op de Bloemaert. Mary is vaak verbaasd over wat kleuters al kunnen. 'Kinderen leren thuis al veel op een spontane manier. Die ontwikkeling gaat snel. Ik hoef alleen maar te kijken naar mijn dochter. Hoe snel zij met haar duimen berichtjes typt op WhatsApp!'

Stimuleer jonge kinderen om te bewegen

Dat kinderen vaak van jongs af aan spelen op de iPad en computer, heeft ook een keerzijde. Dick Schermer: 'Digitalisering leidt tot meer afleiding, meer stilzitten en minder bewegen. Het is het nieuwe roken!' Dat is echt een probleem van deze tijd, constateert ook schrijfpedagoog Greetje Arends. 'Kleuters die veel achter de computer zitten, krijgen niet de kans hun grove motoriek goed te ontwikkelen. En dat is een voorwaarde voor het leren schrijven: kinderen moeten evenwicht ontwikkelen en zich leren oriënteren in de ruimte.

Ze moeten veel tweehandig bezig zijn, bijvoorbeeld spelen met de bal: stuiten en vangen. Laat ze maar liedjes zingen en daarbij ritmisch stampen en in de handen klappen. Dat is voor kleuters belangrijk.'

Schrijfonderwijs op de Steve Jobsschool

En hoe zit het dan op Steve Jobsscholen? Zitten ze daar de hele dag met een iPad in de hand? Leren ze daar nog wel schrijven? Jazeker, maar het schrijven met de hand heeft er wel minder prioriteit. Directeur Jaap Pasmans van Steve Jobsschool De Ontplooiing: 'Schrijven is tegenwoordig vooral nog iets opschrijven voor jezelf: een boodschappenbriefje, een losse krabbel. Brieven worden niet meer met de hand geschreven. Schoonschrift is daarom niet meer nodig. Vaak wordt aangegeven dat schrijven goed is voor het ontwikkelen van hersenen, maar dat vind ik een misplaatst argument. Dat is niet het primaire doel van schrijven en er zijn ook andere activiteiten die goed zijn voor de hersenontwikkeling, zoals muziek maken.' Op de Ontplooiing leren alle kinderen tussen 5 en 7 jaar blokletters schrijven. Dit gebeurt van begin af aan zoveel mogelijk in een functionele

context. Ze schrijven bijvoorbeeld omdat ze aan spelling doen. De kinderen krijgen individueel of in groepjes feedback op hun werk, waarbij ook wordt gelet op de leesbaarheid van het handschrift. Schrijven is op De Ontplooiing maar een van de vele manieren om iets te reproduceren. Een verhaal kan worden verteld door het met pen op te schrijven, maar het kan ook worden getypt, getekend, gefilmd of ingesproken op de iPad met *voice-typing*. Op dit moment wordt er nog geen types gegeven op De Ontplooiing, maar daar gaan ze misschien wel mee beginnen. Jaap Pasmans erkent het belang van een goede motoriek. 'Als kinderen geen leesbaar handschrift ontwikkelen, wordt er actie ondernomen. Vaak gaat het om kinderen die in het algemeen motorische problemen hebben. Zij krijgen dan extra ondersteuning. Daarvoor hebben we materialen die de motoriek bevorderen, zoals tollens, en we geven ze speciale gymlessen.'

Handschriftontwikkeling

Gaat het handschrift van kinderen in Nederland achteruit? In PPON-peilingen van 1999 en 2012 kwamen geen grote verschillen naar voren in leesbaarheid of verzorging van het handschrift. Maar de kwaliteit van de kinderhandschriften laat zeker te wensen over. Het merendeel van de handschriften uit groep 5 wordt in beide peilingen beoordeeld als onvoldoende of matig leesbaar. En de meeste handschriften uit groep 8 worden beoordeeld als matig of voldoende leesbaar. De leesbaarheid van het handschrift blijft ook op de Steve Jobsscholen een belangrijk criterium. Directeur Sander van Dorst van Steve Jobsschool CBS Vizier: 'Je moet er goed bij blijven en eisen dat het leesbaar blijft.' Hij geeft aan dat de iPad vooral voor jonge kinderen vaak een extra hobbeltje is voor het schrijven. Daarom krijgen de kinderen op CBS Vizier toch vaak ook weer een schriftje. Ook geven ze nu weer vaker klassikaal schrijfles: 'Instructie blijft belangrijk,' aldus Sander van Dorst.

De juiste pengreep

Je hoeft je geen zorgen te maken als kinderen hun pen niet met duim en wijsvinger vasthouden: als ze hun pols maar niet overstrekken of hun schouder maar niet vastzetten. Een oefje om dat te controleren: een gezichtje tekenen op een knokkel van de duim van de schrijfhand. Als het gezichtje beweegt tijdens het schrijven, dan is het goed!

Weetjes over het schoolhandschrift

(uit PPON-onderzoek 2012)

Handschriften van meisjes zijn beter leesbaar en beter verzorgd dan die van jongens. Deze voorsprong neemt toe in de hogere groepen.

De schrijfsnelheid van leerlingen neemt in de laatste drie jaren van het basisonderwijs sterk toe: van gemiddeld 36 letters per minuut in groep 5, tot gemiddeld 53 letters per minuut in groep 8. Meisjes schrijven gemiddeld sneller dan jongens.

Hoewel de leesbaarheid van handschriften in 2012 globaal hetzelfde werd beoordeeld als in 1999, bleek het handschrift zelf wel veranderd:

- leerlingen in groep 5 kunnen minder goed op de regel te schrijven dan tien jaar geleden;
- de verhouding tussen de verschillende soorten letters (rompletters, stokletters, lusletters) is kleiner geworden;
- leerlingen in groep 8 zijn groter gaan schrijven.

Het complete overzicht van de resultaten van het PPON-onderzoek vind je in het rapport Balans van de handschriftkwaliteit in het basis- en speciaal basisonderwijs 2 dat te vinden is op cito.nl.